

VETENSKAPENS HJÄRTA

Vår vetenskaps hjärta klappar inte i SITRA:s glas- och metallskrapa i Gräsviken, utan i Helsingfors gamla paradcentrum i Kronohagen, närmare bestämt vid Mariegatan 5. Här har de vetenskapliga samfundens delegation sitt högkvarter.

Tidigare fanns det i Ständerhuset, en ännu ståtligare placering, men så ville regeringen ta över hela huset för representationstillfällen. I stället fick delegationen detta gamla hus, där **J V Snellman** arbetat och **C G E Mannerheim bott**. Vetenskapernas hus, där olika seminarier och konferenser ordnas, ligger i samma kvarter.

Den ärevördiga omgivningen innebär dock inte att delegationen skulle ha fastnat i gamla mönster. I delegationens månadstidskrift Tieteessä tapahtuu är debatten livlig och Vetenskapsdagarna i januari drog en stor publik, tvekampen om Varggrottan var populärast och debatten fortsatte i tidningarnas spalter.

Om detta kan **Jan Rydman** berätta, för han var med – han är både chefredaktör för Tieteessä tapahtuu och generalsekreterare för Vetenskapsdagarna. Rydman sitter i sitt rum på tredje våningen på Mariegatan 5 och har på sitt skrivbord ett färskt nummer av Meddelanden från Åbo Akademi där han läser om Ikaros: målet är att föra en diskussion om vetenskapens metoder, vad som påverkar de ekonomiska förutsättningarna, hurdana anspråk som görs i forskningen m.m.

– Tieteessä tapahtuu har samma utgångspunkt, och nästan det samma kan sägas om Vetenskapsdagarna. Vi intresserar oss för vetenskapens gränser och möjligheter och vill väcka debatt. Vi vill visa att vetenskapen inte bara är resultat – också vanliga människor vill veta hur vetenskapen fungerar, vilka metoder den använder.

Lång historia

Vetenskapsdagarna har, om man så vill, en lång historia. Under 20-talet ordnades ett par gånger forskardagar som samlade hundratals människor, men de vände sig ännu inte till allmänheten. De vetenskapsdagar som anordnades 1954 blev också en ensam svala. Först i mitten av 70-talet började vetenskapen på nytt vända sig utåt. Jan Rydman tror att det beror dels på utvecklingen inom samhällsvetenskaperna, dels på den ökade aktiviteten inom medborgar-

organisationerna. År 1977 började man ordna regelbundna vetenskapsdagar, till en början vart femte år, senare vart annat år. Tidskriften Tiede startade år 1980 och 1985 inleddes utbildningen av vetenskapsskribenter. Ännu i början av 90-talet var vetenskapsdagarna små tillställningar, men så växte de och fick ökad uppmärksamhet i skolor och massmedier.

– Men det handlade inte om att "sälja" universiteten, utan att väcka intresse för substansen, säger Jan Rydman, som lett arbetet sedan 1987.

Han tror att dagarna nu har bra ramar som naturligtvis kommer att fortsätta få nya former.

– Det finns tillräckligt med talare och tillräckligt med ämnen. Nästa gång planerar vi t.ex. ett vetenskapsdrama.

Vetenskapsdagar ordnas också på andra håll i Europa.

– Men i Finland och Sverige har vi större bredd, i Storbritannien speglas klassamhället i högre grad.

De mest populära ämnena hör till de svårare, som relativitetsteorin – upphovet till årets tema eftersom det gått 100 år sedan **Einstein** formulerade sin berömda sats – och kosmologiska frågor. Mest populär var dock debatten om Varggrottan – var den bebodd av neandertalare, som Museiverket hävdar, men många andra betvivlar?

För två år sedan var det stora dragplåstret **Kalevi Wiiks** försvar av sin teori om finnarnas ursprung. Den teorin är fortfarande lika omstridd som neandertalhypotesen och skeptikerna är i båda fallen i majoritet. Men Jan Rydman anser att det i båda fallen varit berättigat att presentera dessa teorier.

– Det är alltid hälsosamt när någon lägger fram en teori som avviker från den vedertagna. Det är på det sättet som vetenskapen går framåt.

Utsiktsplats

Som chefredaktör för Tieteessä tapahtuu har Jan Rydman en, tycker han själv, idealisk utsiktsplats.

– Jag är lite utanför allting och kan ibland röra om i olika myrstackar.

Han berättar om en gång när han fick en debattartikel av **J P Roos** och **Anna Rotkirch** om förhållandet mellan sociologi och biologi som facktidskriften *Sociologia* inte velat publicera. Han fick den en fredag och *Tieteessä tapahtuu* skulle brytas om på måndagen. Han tyckte inte att artikeln till alla delar var så välformulerad, men den innehöll intressanta teser, så han gjorde under veckoslutet förslag till ändringar, fick dem godkända och kunde på måndagen placera in den i numret som var på väg till tryckeriet.

Sociobiologin med dess olika aspekter är just en sådan myrstack som Jan Rydman gärna rört om i. Utan att nödvändigtvis vara någon anhängare av **Tatu Vanhanens** teser publicerade han förra året en artikel av honom, som han visste skulle väcka protester. Debatt blev det naturligtvis (och lyckligtvis). Jan Rydman säger att hans tidskrift inte är bunden till några vetenskapliga skolor.

Den öppna inställningen har lett till att forskare gärna debatterar i *Tieteessä tapahtuu*, ofta hellre än i den egna facktidskriften.

–Tidskriften har blivit en mötesplats för olika vetenskaper. Vetenskapens politik och vetenskapens filosofi är centrala intressen.

Lottopengar

Tidskriften utkommer åtta gånger om året med nummer på 80-90 sidor. Upplagan är f.n. på 5100 och man hoppas att den inte ska stiga alltför snabbt. Den distribueras nämligen gratis och om upplagan stiger alltför snabbt kan det uppstå problem med ekonomin. Tidskriften finansieras i viss mån med annonser, men huvudsakligen med tipsmedel. Jan Rydman förklarar att man hittills ansett att det är i vetenskapens intresse att sprida information t.ex. till massmedier och riksdagsledamöter.

– Pengar är en organisationsfråga. Om man tar betalt för tidskriften är det inte heller gratis att sköta den sidan.

Jan Rydman är än så länge nöjd med nuvarande arrangemang.

– Tidskriften görs med oändligt små resurser. Redaktionen består av en person, och en ombrytare.

Jag undrar om det inte blir ganska jobbigt, speciellt som Vetenskapsdagarna ska skötas vid sidan om.

- Jag kan bara skylla på mig själv, säger Jan Rydman och ser inte alls stressad ut. Människan anpassar sig, det är väl det som är evolution. Ibland blir det förstås jäktigt.

- När det gäller vetenskapsdagarna har han en mängd frivilliga som sin hjälp. Budgeten är ytterst liten. Huvudsakligen är det fråga om ett stort talkoprojekt. Talarna kommer från olika delar av Finland utan att få ersättning. Vi har också en "dejourerande professor". Vi har med avsikt inte ställt fram så många stolar runt professorsstolen, det är meningen att det ska vara en intim situation så att människor vågar ställa frågor man inte täcks komma med inför en stor publik. Det var ingen professor som tackade nej till detta.

Innehåller allt

De humanistiska vetenskaperna och naturvetenskaperna är enligt Jan Rydman i ungefär lika hög grad representerade. Han vill säga om vetenskapsdagarna det som **Gustav Mahler** sagt om en god symfoni: den måste vara "som världen, den måste innehålla allt". Två ofta återkommande synvinklar är forskningens etik och vetenskapens förhållande till samhället.

- Under 90-talet reagerade man oftare på miljön än tidigare.

Jan Rydmans eget ämne är egentligen nationalekonomi - "jag ville bara komma in på universitetet och tänkte att det är samma vilket ämne det skulle vara. Det var bara tillfällighet att det var nationalekonomin. Först tänkte jag att nationalekonomin är ett ämne som förklarar allting". Men senare har han inte hunnit ägna sig åt den i särskilt hög grad - ganska snart efter det han blivit färdig drogs han in i arbetet på vetenskapliga samfundens delegation. Det fick honom att studera kommunikation. Nu skulle man ju tänka sig att han har fullt upp med sina två sysslor. Men han hinner faktiskt också ägna sig åt studier i lärdomshistoria och kulturhistoria.

Den sista frågan: Hur står det till med vetenskapsjournalistiken i Finland? Jan Rydman är ordförande för vetenskapsredaktörernas förbund, som har 700 medlemmar och är ett av Europas största. Han konstaterar att vetenskapskommunikation är ett ämne som förekommer allt oftare och ingår i många forskningsprogram. Det innebär att vetenskapen kommit ned från det elfenbenstorn där det eventuellt i tiden i någon mån hållit till. Jan Rydman understryker ändå att det inte är den enskilda forskarens plikt att kommunicera med omvärlden, alla har inte den läggningen, utan det är institutionens plikt.

Specialiserade vetenskapsjournalister finns det inte så många i Finland, och deras kompetens är det inget fel på. Men största delen av rapporteringen om vetenskapens framsteg och problem sköts av allmänjournalister, och här skulle Jan Rydman gärna se någon form av fortbildning.

– Det skulle ge bättre information och tjäna medborgarsamhället. När journalisterna kan ställa sina frågor bättre stärks också möjligheterna till en kritisk inställning.

Fotnot: Man kan beställa Tieteessä tapahtuu på e-adress eve.saarikoski@tsv.fi

Från Ikaros 1/2005

Peter Lodenius